

**Міжнародна наукова конференція «ІСТОРІЯ АРХЕОЛОГІЇ:  
МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ТА ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКИ  
(до 115-річчя проведення XII Археологічного з'їзду в Харкові)»**

5-6 жовтня 2017 року на історичному факультеті Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна відбулася V Міжнародна наукова конференція «Історія археології: механізми управління та форми організації науки». Співорганізаторами заходу виступили кафедра історіографії, джерелознавства та археології історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Інститут археології Національної академії наук України, Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАНУ, Слобідська археологічна служба, історико-археологічний музей-заповідник «Верхній Салтів», Український національний комітет Міжнародної ради музеїв (ICOM України). Відкрив конференцію доктор фізико-математичних наук, академік НАНУ, проректор Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна з науково-педагогічної роботи професор М. О. Азаренков.

Головував на пленарному засіданні доктор історичних наук, професор, завідувач Відділу археології ранньої залізної доби Інституту археології НАН України С.А. Скорий.

Конференція була присвячена 115-річчю проведення XII Археологічного з'їзду, який відбувся у Харкові у 1902 році. Харківський археологічний форум став визначною подією у науковому світі початку ХХ ст. і суттєво вплинув на розвиток гуманітарних наук на українських землях, адже до кола наукових інтересів учасників з'їзду потрапили проблеми, що формували предметні поля різних дисциплін історичного профілю: археології, нумізматики, історії України, краєзнавства, етнографії, архівознавства, мистецтвознавства тощо.

Під час підготовки та проведення харківського археологічного форуму була виявлена, обстежена та досліджена велика кількість археологічних пам'яток, які хронологічно належали до різних історичних епох: від доби палеометалу до середньовіччя. Здобуті під час розкопок матеріали значно розширили джерельну базу дослідження давньої історії України, що дозволило переглянути усталені уяв-

лення про її найдавніше минуле й окреслити напрями подальших наукових пошуків. Матеріали цих досліджень дали можливість В. О. Городцову виділити три нові археологічні культури доби енеоліту-бронзи: ямну, катакомбну, зрубну. Було відкрито салтівську археологічну культуру. Вивчення багатьох археологічних пам'яток, яке було започатковане в процесі підготовки XII АЗ, продовжується й до сьогодні. Це всесвітньо відомий археологічний комплекс із кількох селищ, ґрунтового та катакомбного могильників із городищем-фортецею неподалік від с. Верхній Салтів, пов'язаний з історією Хозарського каганату; славнозвісне Донецьке городище поблизу м. Харків, яке згадується в «Слові о полку Ігоревім» тощо. Своєрідною візитівкою харківського археологічного з'їзду була організація археологічних екскурсій під час його роботи на Донецьке городище та Ніцахський археологічний комплекс.

Виставка, організована до XII АЗ, стала найяскравішою культурною подією в історії Харківщини початку ХХ ст. Її експозиції поклали початок якісно новому підходу до вивчення пам'яток матеріальної культури. Виставка стала важливим підґрунтям для формування музейного осередку в Харкові, а її експонати склали основу майбутніх археологічного, етнографічного та церковно-історичного музеїв. Кобзарський концерт, який відбувся під час з'їзду став його неординарною візитівкою, надав яскравого національного колориту його роботі.

Якісні підготовчі роботи сприяли подальшій професіоналізації та інституалізації історичної науки: розширенню напрямів і тематики наукових досліджень, виробленню нових методологічних норм, удосконаленню методів дослідження, акумулюванню наукового досвіду тощо. Харківський археологічний форум став чинником активізації процесу формування фахового інтелектуального співтовариства на початку ХХ ст. XII Археологічний з'їзд мав гучний громадський резонанс, про що свідчить значна кількість позитивних відгуків про цю подію у фахових наукових виданнях та у засобах масової інформації. Ця подія активізувала роботу зі збирання та вивчення пам'яток духовної та матеріальної культури населення Слобожанщини, Лівобережної та Південної України; викликала інтерес в інтелігенції, студентства до історичного краєзнавства; дозволила ввести до наукового обігу нові архівні, фольклорно-етнографічні, мистецтвознавчі матеріали.

Харківський університет імені В.Н. Каразіна гідно продовжує діяльність своїх попередників, шануючи закладені ними традиції.

Тому проведення в стінах університету V Міжнародної конференції «Історія археології: механізми управління та форми організації науки» не є випадковим. У роботі цього наукового форуму взяли участь понад 30 дослідників, які представляли наукові установи та навчальні заклади з різних регіонів України: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара; ДП ОАСУ «Слобідська археологічна служба; Інститут археології НАН України; Інститут архівознавства Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського; Інститут держави і права НАН України; Київський національний університет імені Тараса Шевченка; КЗ "Художньо-меморіальний музей І. Ю. Рєпіна" (Чугуїв); Музей історії Десятинної церкви; Науково-дослідний і проєктний інститут цивільного будівництва «СХІДБУДПРОЕКТ» (Харків); Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»; Національний музей історії України; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова; Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Харківський державний університет залізничного транспорту; Харківський історичний музей імені М. Ф. Сумцова; Харківський національний медичний університет; Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна; Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка. Окремо слід відзначити участь у роботі наукового заходу іноземних гостей, зокрема, польської дослідниці Адріанни Щерби, яка представляла Інститут археології університету міста Лодзь.

На пленарному засіданні, перш за все, було заслухано низку доповідей, присвячених XII Археологічному з'їзду та визначенню його місця в історії археології та суміжних із нею дисциплін: «XII Археологічний з'їзд як форма організації науки», «Виставка XII Археологічного з'їзду як форма репрезентації наукових результатів та взаємодії з громадою» (доповідачі к. і. н., доц. ХНУ імені В. Н. Каразіна В. В. Скирда, к. і. н., викладач-методист ХВКМ І. М. Скирда) «Географія Всеросійських археологічних з'їздів (1869–1914): на перетині особистісних, наукових, політичних інтересів» (доповідач к. і. н., доц. ДНУ імені Олеся Гончара О. М. Каковкіна), «Кобзарський концерт на XII Археологічному з'їзді: відтворення, збереження, популяризація» (доповідач Л. Г. Дейнека, ХНМУ) та ін.

Справжньою окрасою конференції став виступ студентів Харківського вищого коледжу мистецтв. Наслідуючи традицію XII

Археологічного з'їзду, на якому відбувся один із перших офіційних виступів кобзарів і лірників, ансамбль бандуристів під керівництвом викладача-методиста С. М. Ніколенко виконав твір Гната Хоткевича «Харківський козачок». Незабутнє враження на учасників конференції справило виконання студентом коледжу І. Татаріновим знаменитого твору Григорія Сковороди «Всякому городу нрав і права». Виступ студентів коледжу отримав високу оцінку учасників конференції.

Після завершення пленарного засідання відбулася екскурсія до Музею археології ХНУ імені В. Н. Каразіна. Учасники конференції отримали приємне враження від нової сучасної експозиції. Представлені в ній експонати дозволяють не лише з'ясувати особливості певних археологічних культур, але й побачити досягнення археологів університету, ознайомитися з результатами їхнього багаторічного наукового пошуку. Крім постійно діючої експозиції, увазі відвідувачів була запропонована тематична виставка «XII Археологічний з'їзд (1902-2017)». Ефектне оформлення вітрин та зали, сучасне технічне забезпечення музею, гостині господарі справили незабутнє враження на учасників конференції.

По обіді робота конференції була продовжена в с. Верхній Салтів Вовчанського району на базі Історико-археологічного музею-заповідника «Верхній Салтів». Учасники конференції взяли участь у роботі круглого столу з питань охорони й збереження археологічної спадщини. Зокрема, було заслухано та обговорено доповіді канд. юр. наук О. О. Малишева (Інститут держави і права НАН України) та канд. іст. наук Є. В. Синиці (Київський національний університет імені Тараса Шевченка) «Охорона археологічної спадщини: проблеми і шляхи вирішення». У перерві було оглянуто експозицію місцевого музею. Однак, найбільшу зацікавленість гостей конференції викликав огляд катакомби, яка була розкопана на IV Верхньосалтівському могильнику спільною археологічною експедицією Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова та Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

На другий день конференція продовжила свою роботу на базі історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна. Відбулися ранкова та вечірня сесії (головили к.і.н. В. В. Скірда та М. О. Принь). Доповіді учасників конференції увійшли до цього спеціального випуску «Вісника ХНУ» (історична серія).

На заключному пленарному засіданні було підбито підсумки роботи наукового форуму. Після закриття конференції для гостей Харкова була проведена екскурсія по місту.

Таким чином, V Міжнародна наукова конференція «Історія археології: механізми управління та форми організації науки» стала помітним явищем у науковому та культурному житті Харкова, привернула увагу фахівців з інших регіонів України. Цікаві доповіді, плідні дискусії, свіжі ідеї та оригінальні висновки стануть підґрунтям для подальших наукових досліджень у царині історії археології, історичного краєзнавства, історії освіти, науки та культури.

*С. І. Посохов, В. В. Скирда, І. М. Скирда*



